

IJTIMOIIY PEDAGOGIKADA XALQ PEDAGOGIKASINING O'RNI VA AHAMIYATI

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Pedagogika fakulteti
*Pedagogika talim yo'nalishi talabasi **Malikova Ozoda Rustam qizi.***
ozodamalikova101@gamil.com

Anotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy pedagogika fanida xalq pedagogikasining o'rni va ahamiyati yoritilgan. Xalq pedagogikasi milliy qadriyatlar, urf-odatlar va an'analar orqali yosh avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalashda muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada xalq pedagogikasining ijtimoiy tarbiyadagi funksiyalari, uning zamonaviy pedagogik jarayon bilan uyg'unlashuvi hamda yoshlarning ijtimoiylashuvida tutgan o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, ijtimoiy pedagoglar faoliyatida xalq pedagogikasining samarali qo'llanish yo'llari bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy pedagogika, xalq pedagogikasi, milliy qadriyatlar, tarbiya, ma'naviyat, an'ana, urf-odat, ijtimoiylashuv.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida kechayotgan islohotlar, yosh avlodni har tomonlama yetuk, ijtimoiy faol va ma'naviy barkamol shaxs sifatida tarbiyalash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ijtimoiy pedagogika fani aynan shu maqsadga xizmat qiluvchi muhim yo'nalishlardan biri bo'lib, u insonning jamiyatda o'z o'rnini topishi, ijtimoiy muhitga moslashuvi, o'zini shaxs sifatida anglash jarayonini o'rganadi. Shu jarayonda xalq pedagogikasining o'rni va ahamiyati alohida e'tiborga loyiqdir. Chunki xalq pedagogikasi — bu asrlar davomida xalq tajribasi, milliy qadriyatlari, urf-odatlari, marosimlari va hayotiy hikmatlariga asoslangan tarbiyaviy tizimdir.

Xalq pedagogikasi xalqimizning ma'naviy hayoti, turmush tarzi, an'analari va axloqiy qarashlarini o'zida mujassam etadi. Unda bola tarbiyasi, oila qadri, mehnatsevarlik, halollik, kattalarga hurmat, mehr-oqibat, tabiatga ehtirom kabi insoniy fazilatlarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Bu jihatlar o'z navbatida ijtimoiy pedagogika fanining maqsad va vazifalari bilan uzviy bog'liqdir.

Ijtimoiy pedagogikada xalq pedagogikasining qadri shundaki, u shaxsni tarbiyalashda tabiiy, hayotiy va milliy asosga tayangan holda ta'sir ko'rsatadi. Xalq pedagogikasidagi hikmatli so'zlar, maqollar, ertaklar, rivoyatlar, urf-odatlar va marosimlar tarbiyaviy jarayonning tabiiy vositasi sifatida yoshlar ongida milliy g'urur, vatanparvarlik va insonparvarlik tuyg'ularini shakllantiradi.

Shuningdek, zamonaviy ijtimoiy pedagogika xalq pedagogikasining boy merosidan foydalanish orqali yosh avlodni globallashtirish davrida begonalashuv, madaniyatsizlik va ma'naviy bo'shliqdan himoya qilish imkonini beradi. Milliy qadriyatlarni zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish esa ta'lim-tarbiyaning samaradorligini oshirish, yoshlarning ijtimoiy hayotga faol integratsiyalashuvini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bois, xalq pedagogikasining ijtimoiy pedagogika tizimidagi o'rnini va ahamiyatini o'rganish, uning nazariy asoslarini tahlil qilish va amaliy jihatdan qo'llash yo'llarini aniqlash bugungi kunda pedagogik fan oldida turgan dolzarb masalalardan biridir. Ushbu maqolada xalq pedagogikasining asosiy tamoyillari, uning ijtimoiy pedagogika bilan o'zaro aloqasi, shuningdek, ijtimoiy pedagoglar faoliyatida xalq pedagogikasi vositalaridan samarali foydalanish imkoniyatlari yoritiladi.

Asosiy qism

Xalq pedagogikasi — bu xalqning ko'p asrlik tarbiyaviy tajribasi, ma'naviy merosi va axloqiy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan noyob

tizimdir. U xalq hayoti, urf-odatlar, an'analar, marosimlari hamda og'zaki ijod namunalari orqali avloddan-avlodga o'tib kelgan tarbiya tajribasining ifodasidir. Xalq pedagogikasi insonni har tomonlama barkamol, jamiyat uchun foydali shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan u ijtimoiy pedagogika bilan bevosita uzviy aloqada bo'lib, uning nazariy va amaliy asoslarini boyitadi.

Ijtimoiy pedagogika — bu shaxsning ijtimoiy muhitda shakllanishi va rivojlanish jarayonlarini o'rganadigan fan bo'lib, insonning ijtimoiylashuvi, ma'naviy kamoloti va ijtimoiy faoliyatga tayyorlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu jarayonda xalq pedagogikasi ijtimoiy pedagog uchun tayanch manba, milliy ruh bag'ishlovchi tarbiyaviy omil hisoblanadi.

Masalan, xalq maqollari ("El bilan borsang el topasan", "Mehnat qilgan to'yar", "Yaxshilik qil, suvga tashla") orqali mehnatsevarlik, halollik, insonparvarlik, hamjihatlik kabi ijtimoiy qadriyatlar yoshlar ongiga singdiriladi. Ertaklar va rivoyatlar orqali esa yaxshilik bilan yomonlik, haqiqat bilan yolg'on o'rtasidagi kurash g'oyasi bolalarda axloqiy tafakkurni shakllantiradi. Bu vositalar ijtimoiy pedagogik jarayonlarda shaxsni ijtimoiylashtirish, ijobiy xulq-atvorni rivojlantirish uchun samarali metod sifatida xizmat qiladi.

Xalq pedagogikasining asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. Tabiiylik va hayotiylik tamoyili — xalq pedagogikasi real hayot, kundalik faoliyat va milliy urf-odatlarga asoslanadi.
2. Milliylik va insonparvarlik tamoyili — xalq tarbiyasi har bir insonning milliy qadriyatlar asosida inson sifatida kamol topishiga yo'naltirilgan.
3. Ma'naviyat va axloqiylik tamoyili — xalq tarbiyasining markazida halollik, mehr-oqibat, sabr-toqat, kattalarga hurmat kabi fazilatlar turadi.

4. Uzviylik tamoyili — xalq pedagogikasi avlodlar o'rtasidagi ma'naviy uzviylikni ta'minlaydi, ota-bobolar tajribasini yosh avlodga yetkazadi.

5. Mehnatsevarlik tamoyili — xalq pedagogikasi mehnatni inson hayotining asosiy qadriyati sifatida ko'radi.

Bu tamoyillar ijtimoiy pedagogika jarayonida tarbiyaviy faoliyatni milliy asosda yo'lga qo'yish, shaxsda ijtimoiy mas'uliyat, milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Zamonaviy ijtimoiy pedagogika amaliyotida xalq pedagogikasining turli shakllari keng qo'llanilmoqda. Masalan:

xalq og'zaki ijodidan (maqol, topishmoq, rivoyat, ertak) tarbiyaviy mashg'ulotlarda foydalanish;

milliy bayramlar, urf-odat va marosimlar orqali yoshlarni ijtimoiy faol bo'lishga o'rgatish;

oil va mahalla tarbiyasida xalq qadriyatlarini tiklash;

ijtimoiy loyihalar va treninglarda milliy an'analarni tarbiyaviy vosita sifatida qo'llash.

Bunday yondashuvlar yoshlarning ijtimoiy muhitga moslashuvini osonlashtiradi, ularni o'z milliy ildizlari bilan bog'laydi va global jarayonlarda o'zligini yo'qotmaslikka yordam beradi.

Bugungi globallashuv davrida axborot oqimining kuchayishi, turli madaniy ta'sirlarning ko'payishi natijasida yoshlar orasida milliy o'zlikni anglash, ma'naviy qadriyatlarga sodiqlik masalasi dolzarb bo'lib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, xalq pedagogikasining qadri yanada ortmoqda. U yoshlarni o'z milliy ildizlariga, tarixiy xotirasiga, madaniyatiga hurmat ruhida tarbiyalaydi.

Ijtimoiy pedagoglar uchun xalq pedagogikasi — bu nafaqat tarixiy meros, balki zamonaviy tarbiya jarayonida samarali metod va vositalar manbaidir. Uni to'g'ri o'rganish va qo'llash orqali shaxsni milliy ruhda

tarbiyalash, ijtimoiy mas'uliyatni oshirish va sog'lom ijtimoiy muhit yaratish mumkin.

Xulosa

Xalq pedagogikasi — bu xalqning asrlar davomida to'plagan hayotiy tajribasi, ma'naviy boyligi va axloqiy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan noyob tarbiya tizimidir. U insonning jamiyatda shakllanishi, ijtimoiy muhitga moslashuvi hamda ma'naviy-axloqiy kamolotga erishishida beqiyos o'rin tutadi. Shu bois ijtimoiy pedagogika sohasida xalq pedagogikasining nazariy asoslarini o'rganish va uni amaliyotda qo'llash bugungi kunda nihoyatda muhimdir.

Xalq pedagogikasidagi milliy qadriyatlar, urf-odatlar, an'analar, maqollar, ertak va rivoyatlar ijtimoiy pedagogik jarayonning boy manbai bo'lib, ular orqali yosh avlodda milliy g'urur, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, insonparvarlik va mehr-oqibat kabi fazilatlar shakllanadi. Shu bilan birga, bu qadriyatlar yoshlarning ijtimoiylashuvini yengillashtiradi, ularni jamiyat hayotiga faol kirib borishga undaydi.

Ijtimoiy pedagoglar uchun xalq pedagogikasini chuqur bilish — bu faqat nazariy tayyorgarlik emas, balki amaliy mahoratni oshirish vositasidir. Xalq pedagogikasining boy tajribasidan oqilona foydalanish orqali ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish, yoshlarni milliy ruhda, mustahkam ijtimoiy pozitsiyaga ega shaxslar sifatida tarbiyalash mumkin.

Shunday qilib, xalq pedagogikasining ijtimoiy pedagogikadagi o'rni va ahamiyatini yanada chuqur o'rganish, uni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish, milliy va ma'naviy qadriyatlar asosida tarbiya berish — jamiyatning ma'naviy yuksalishi va barqaror taraqqiyotining muhim kafolatlaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi farmoni. — O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2020-yil.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Rasulova Q., Nishonova Z. Pedagogika fanining asoslari. — Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2019.
4. To'raqulova G. Ijtimoiy pedagogika. — Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.
5. Turaev A., Yo'ldosheva G. Xalq pedagogikasi: nazariya va amaliyot. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.